

Stadium van 'achterstandsdenken' voorbij

De begin vorig jaar gepresenteerde plannen van staatssecretaris Van Gennip van het Ministerie van Economische Zaken om de regionale steun aan het Noorden te beëindigen, veroorzaakten een flinke schok in desbetreffende provincies. Maar waarom was men in het Noorden ervan overtuigd meer recht te hebben op die aparte status dan de andere landsdelen? Hoe voert het Noorden nu de nieuwe ministeriële richtlijnen uit?

MARTIN WERKMAN
Communicatieadviseur

Om de reden van de speciale positie van het Noorden te achterhalen, moeten we ver terug in de tijd. In de vorige eeuw al, bestond er een programma voor het Noorden dat de naam ISP droeg. Destijds was men het erover eens dat noordelijke economie zich de afgelopen decennia minder voortvarend had ontwikkeld dan in de rest van Nederland. Het gemiddelde inkomen en de werkgelegenheid bleven achter.

In 1996 werd een commissie van wijzen ingesteld die, onder leiding van oud-minister Langman, moest onderzoeken wat de feitelijke economische achterstand van de regio was. In september 1997 presenteerde de Commissie-Langman een rapport met daarin twee kerngetallen. Het Noorden had een relatieve achterstand van 43.000 arbeidsplaatsen. Om deze achterstand weg te werken, zou er in de jaren 2000-2010 via een steunfonds 10 miljard gulden over de regio moeten worden verdeeld.

In overleg met het kabinet maakten de drie Noordelijke provincies, verenigd in het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) hiervoor toekomstplannen. Die plannen staan in het *Kompas voor het Noorden*. In het Kompasprogramma staat beschreven hoe het Noorden via het benutten van zijn eigen kansen de achterstand op de rest van het land in kan halen, een omslag in het denken.

De afspraak die destijds gemaakt is tussen SNN en het kabinet, stelt dat het geld in twee fasen uitgekeerd zou worden aan het Noorden. Het eerste deel, zo'n € 2,27 werd op basis van het Kompas uitgekeerd voor de periode 2000-2006. 2006 zou het jaar moeten zijn waarop gekeken moet worden hoe het Noorden het geld gebruikt heeft, een evaluatie. Aan de hand hiervan zou het restbedrag uitgekeerd moeten worden en zou er voor de periode 2007-2010 een nieuw programma ge-

schreven moeten worden. Echter, het politieke klimaat in 'Den Haag' veranderde, en daarmee ook de verhoudingen met het Noorden. In haar nota *Pieken in de Delta* gaf Van Gennip aan dat het afgelopen moest zijn met het soort steun die het Noorden ontving. Het denken in termen van achterstand moest tot het verleden behoren. Investeren in kansen, zo luidde het devies uit Den Haag. Het weerwoord van de noordelijke bestuurders luidde, dat ze dat met de uitvoering van het Kompasprogramma juist gedaan hadden! Echter, de achterstand van het Noorden viel niet te ontkennen, ook al werd deze ingelopen. Het Noorden beriep zich dan ook op afspraken die gemaakt waren met het vorige kabinet. Deze afspraken hielden immers in dat het Noorden, tot en met 2010 een pot met geld uit mocht geven om de achterstanden weg te werken. Door die afspraak kwam een vette streep te staan. Geen Kompas II voor de periode 2007-2010, dat was de boodschap.

Het antwoord op de vraag waarom het Noorden zo boos was op de staatssecretaris is vrij eenvoudig. Niet alleen hecht men in Noord-Nederland veel waarde aan het 'afpraak is afspraak'-principe, bovenal is men er in het Noorden over eens dat met de uitvoering van het Kompas tot nu toe heel goed werk is geleverd. Er zijn banen gecreëerd, de fysieke en de economische infrastructuur zijn sterk verbeterd en de regio is er ondanks die groei in geslaagd een vitaal platteland te behouden waar rust en ruimte geen schaarste zijn. Dat zal een noordelijke bestuurder met gepaste trots vertellen.

Praat met iemand van het Ministerie van Economische Zaken, en deze zal zeggen, dat de resultaten te mager zijn, het geld soms in projecten is gestoken waar het niet voor bedoeld was. Maar bovenal zal hij of zij vertellen dat

het wegwerken van achterstanden niet de manier is waarop de 'BV Nederland' internationaal de concurrentie het hoofd zal kunnen bieden. En daar is een regionaal programma toch wel degelijk voor bedoeld. Investeren in kansen is *the way to go*. 'Maar het Noorden is juist een kans waar wij al jaren in investeren!', zal de noordelijke bestuurder dan weer zeggen. Een eeuwig durende discussie lijkt geboren.

De Noordelijke samenwerking en het Kompasprogramma zijn de afgelopen jaren bejubeld en bekritiseerd. Dit blad heeft drie jaar geleden met een kritisch artikel over deze samenwerking ook haar steentje aan bij gedragen. Maar ook een recente CPB-studie plaatst grote vraagtekens bij de effecten die regionale steun zou hebben op de economie van ons land.

In het Noorden is men van mening dat er met een kritische blik op de gang van zaken natuurlijk niets mis is. Als antwoord op de kritiek laat het SNN zelf de resultaten spreken.

Bij de start van het Kompas is de volgende doelstelling geformuleerd: in 2006 zijn er 14.500 nieuwe, structurele arbeidsplaatsen gecreëerd. Uit het meest recente jaarverslag van het SNN blijkt dat er in december 2004 al 9000 banen gecreëerd zijn en het SNN verwacht dat alle tot en met 2004 ondersteunde projecten uiteindelijk zullen resulteren in 11.600 arbeidsplaatsen. Hiermee is al 80% van de totaaldoelstelling in projecten vastgelegd. Dit is aanmerkelijk meer dan de 71% die bij een in de tijd evenredige invulling mocht worden verwacht. Er is verder al 80% van de € 969 miljoen die het SNN ter beschikking heeft, uitgegeven. Dit heeft tot € 3,3 miljard aan uitgelokte investeringen geleid. Men ligt prima op schema wat betreft het realiseren van de gestelde doelen.

Voor de structuur van de economie in het Noorden heeft dit grote gevolgen gehad. Het is verrassend te noemen dat Noord-Nederland ondanks haar eigen sectorstructuur, tegenwoordig toch een even grote werkgelegenheids groei heeft als Nederland gemiddeld. Vooral op het vlak van de zakelijke dienstverlening is een inhaalslag gemaakt. De participatiegraad ligt in het Noorden nog wel op een lager niveau dan in de rest van Nederland, maar het verschil is ten opzichte van 1995 behoorlijk kleiner geworden.

Positief is verder dat het werkloosheidspercentage in het Noorden sinds

1995 sterker is gedaald dan in Nederland gemiddeld. Het zogenaamde faseverschil neemt duidelijk af. De subsidiegelden zijn neergestreken in talloze nieuwe bedrijventerreinen en ondernemingen die zich in het Noorden wilden vestigen of uit wilden breiden.

Maar ook in grootschalige projecten die van de toeristische sector een volwassen economische factor hebben gemaakt (Friese Meren Project, Blauwe Stad). En niet te vergeten bij de 7500 MKB-bedrijven die deelnemen aan via het Kompasprogramma ondersteunde projecten.

Het zijn enkele voorbeelden van hoe de economische structuur van het Noorden aangepakt en verbeterd is.

Met het stopzetten van de programmatische regionaal-economische aanpak zou een hoop werk verloren gaan, is de heersende mening in het Noorden. Gelukkig voor het landsdeel deelt een meerderheid van de Tweede Kamer dit standpunt en opende de motie 'Van Dijk' de deuren voor de voortzetting van het programma in de periode 2007-2010, zij het in een flink uitgedunde vorm.

Onder het mom van 'liever een half ei dan een lege dop' werd het resultaat van de onderhandeling tussen het Noorden en EZ over de omvang van het programma, toch gezien als een kleine overwinning. Het Noorden mag, als enige landsdeel, de komende periode €120 miljoen aan EZ-middelen verdelen. Het nieuwe programma dat hier voor geschreven wordt, zal wel veel selectiever zijn dan het Kompasprogramma. Het zal de geest van 'Pieken in de Delta' en de 'Lissabonagenda' geschreven moeten worden.

Uit het basisdocument van waaruit het programma voort zal vloeien, de *Strategische Agenda voor Noord-Nederland*, blijkt dat het Noorden dit 'advies' ter harte heeft genomen. 'Innovatie' en de 'transitie naar een kenniseconomie' zijn de begrippen waarop het programma al drijft. Dit houdt concreet in dat de komende jaren ingezet gaat worden op sleutelgebieden waarvan een aantal gecreëerd zijn met hulp van Kompassubsidie: Energy Valley, Lofar en de Wateralliantie.

- Vrijwel alles wat er in Nederland op het gebied van winning, behandeling, transport en research van aardgas plaatsvindt, gebeurt in Noord-Nederland. Het is de bedoeling dat innovatieve projecten in het kader

van Energy Valley, van Noord-Nederland de Europese proeftuin op het gebied van energietransitie gaan maken.

- Astron is een van de drie topinstellingen in de wereld van het astronomisch onderzoek. Sinds jaar en dag heeft Astron zijn wortels stevig in noordelijke bodem. Het nieuwe Lofar-project zal deze banden nog verder aanhalen. Uiteindelijk zullen zo'n 20 duizend antennes dankzij een glasvezelnet en een supercomputer samen één enorme radiotelescoop gaan vormen. De toepassingen die hierdoor mogelijk worden moeten tot een grote economische spin-off gaan leiden.
- De kansen van Noord-Nederland liggen verder letterlijk in het water. Het nationale Innovatieplatform stelde vast dat Nederland tot nu toe nogal onverschillig met zijn kennis en ervaring in de watersector omgaat. Het Noorden speelt hierop in en wil graag een experimentregio worden voor watertechnologie. Dit heeft al vorm gekregen in de Friese Wateralliantie en deze zal in de nabije toekomst verder uitgebreid worden.

Naast deze sleutelgebieden, zal het Noorden in zetten op een aantal kansrijke sectoren, agribusiness, chemie, commerciële zorg, life sciences, ICT, scheepsbouw en toerisme.

Het lijkt erop dat het Noorden, na hal het tumult en onbegrip van een jaar geleden, de handschoen heeft opgepakt en vanaf 2007 vrolijk doorgaat met gezamenlijk uitvoeren van ruimtelijk-economisch beleid. Wat de noordelijke samenwerking *an sich* betreft, deze lijkt de komende jaren ook naar een volgend niveau getild te worden. Op dit moment hebben de provincies nog de vrije hand in, en de volledige verantwoordelijkheid voor, de manier waarop zij met het Kompasgeld omgaan. In de toekomst echter, zal het SNN de overige partijen zoals kennisinstellingen, intermediaire organisaties en het bedrijfsleven, nauwer bij de regie over het regionaal beleid betrekken. Het beseft zich dat men voor de grote klus van de transitie naar een kenniseconomie, alle partijen hard nodig zal hebben.

Deze ontwikkeling geeft aan dat de Noordelijke samenwerking een dynamisch geheel vormt dat niet stil staat, maar zich aanpast aan de tijdgeest.